

על כשלי המודל החדש לחקר "אנטי-עיתונות"

נסים כץ*

תקציר

המסה מערערת על אפיונו הגורף של ערוץ 14 כ"אנטי-עיתונות" וטוענת כי המודל מטשטש את ההבחנה בין דיווח חדשותי לבין פרשנות, סאטירה ותוכניות דעה, וכי חלק מהקריטריונים המוצעים נתונים לפרשנות סובייקטיבית. לטענתה, זיהוי פוליטי או אידיאולוגי אינו שולל לגיטימיות עיתונאית, והגדרת ערוץ 14 כ"אנטי-עיתונות" עלולה להפוך ל"עבודת גבולות" המדירה מן השיח הלגיטימי עיתונות לאומית, שמרנית ודתית.

On the Flaws of the New Model for Studying "Anti-Journalism"

Nissim Katz

Abstract

This essay challenges the blanket characterization of Channel 14 as "anti-journalism," arguing that the proposed model blurs the distinction between news reporting, commentary, satire, and opinion programming and relies in part on criteria open to subjective interpretation. It contends that political or ideological identification does not negate journalistic legitimacy and warns that labeling Channel 14 as "anti-journalism" may amount to boundary work that excludes national, conservative, and religious journalism from the sphere of legitimate media discourse.

* ד"ר נסים כץ, המחלקה לתקשורת, המכללה האקדמית כנרת
(nisimkolota@gmail.com)

בשנים האחרונות, נוף התקשורת הישראלית עובר טלטלות עזות המשקפות את הקיטוב העמוק בחברה. בתוך סערה זו, ערוץ 14 הפך למוקד של מאבק אידיאולוגי. לעיתים המאבק מוצדק, ולעיתים - כפי שמדגים המאמר "אנטי-עיתונות: ערוץ 14 כמקרה מבחן למודל חדש" - הוא גולש לרדוקציה מחקרית של מורכבות התקשורת לכדי קטלוג פשטני. המאמר מבקש להציג מודל תיאורטי לזיהוי "אנטי-עיתונות", אולם לטעמי הניסיון הזה אינו מוצלח ממספר סיבות.

ראשית, אין לקבל את האפיון הגורף של ערוץ 14 כ"אנטי-עיתונאי". בתור פאנליסט בערוצים שונים, ובכללם גם ערוץ 14, אני נחשף מקרוב לעבודתה של מערכת החדשות בערוץ. הקביעה כי ערוץ המעסיק עיתונאים, מפיקים וכתבים מקצועיים אשר פועלים תחת סטנדרטים עיתונאיים הוא "אנטי-עיתונאי", אינה עומדת במבחן המציאות. שידורי החדשות בערוץ 14 הם מקצועיים, מדווחים על אירועים בזמן אמת, ומספקים נקודת מבט שבעבר הוסתרה או טושטשה בתקשורת המרכזית. העובדה שהערוץ מזוהה פוליטית אינה הופכת אותו ל"אנטי-עיתונאי". היא הופכת אותו למה שפעם כינו "עיתונות מפלגתית" - מסורת מכובדת וחשובה בשיח הדמוקרטי. הטענה המשתמעת היא שרק עיתונות התואמת את האתוס הליברלי-חילוני היא עיתונות לגיטימית. להבנתי, זהו כשל בסיסי במאמר.

שנית, מבחינה מתודולוגית, נדמה כי כותבי המאמר הרחיקו לכת בחיפושיהם אחר תופעות חריגות. המאמר משתמש בציטוטים מתוך התוכנית **הפטריוטים** כבסיס לקריטריונים עיתונאיים. אולם ידוע כי זוהי תוכנית המוגדרת ומשודרת כתוכנית סאטירה, או לכל הפחות כתוכנית דעה או פאנל בידורי. האם יהיה מישהו שיטען כי תם אהרן אמור להתנהל בתוכנית **פגוש את העיתונות** כעיתונאי אובייקטיבי שחלים עליו כללי האתיקה של דיווח יבש? ודאי שלא. לכן, זו טעות מתודולוגית לטעון שה**פטריוטים** היא תוכנית חדשות אובייקטיבית ולבקר את עיריית לינור, גיא בוסי או איתמר פליישמן על כך שאינם עומדים בסטנדרטים עיתונאיים. אלו הם פובליציסטים, מובילי דעה וסאטיריקנים. גם הציטוטים מתוך מהדורות החדשות, המיוחסים לפרשנים, אינם משקפים בהכרח את הדיווח העיתונאי עצמו, אלא מבלבלים בין עובדה לדעה. דוגמה לכך היא הציטוט של אראל סג"ל מתוך **המהדורה המרכזית**: "בסוף בסוף יש פה ריבון, שלא נותנים לו לשלוט! יש פה ממשלה נבחרת שלא מסוגלת לשלוט כי חבורת פקידים, חזקה ונושאת מסורת ארוכה של ממלכתיות וכל הדיבורים האלה, פשוט לא תיתן לה לשלוט".

שלישית, בניגוד לטענות המאמר על "צנזורה" או הנדסת תודעה, ניסיוני האיש בערוץ שונה לחלוטין: מעולם, באף הופעה שלי בערוץ 14, לא נתקלתי בצנזורה. מעולם

לא נאמר לי מה לומר, לא הוכתבו לי מסרים, ולא נמנע ממני להציג עמדות ביקורתיות, גם כשהן חרגו מהקו של המגשים או של שאר המרואיינים. הערוץ מאפשר מרחב שיח פתוח שבו נשמעות דעות מגוונות, והעובדה שניתן לאתגר ולבקר את המערכת בשידור חי מוכיחה כי הטענות על "אנטי-עיתונות" שגויות. חופש הביטוי בערוץ הוא ממשי ומוחשי, והוא ניצב בסתירה מוחלטת לניסיון לצייר את הערוץ כגוף מונוליטי וסגור.

רביעית, הקריטריונים שהמאמר מציב הם חמקמקים ונתונים לפרשנות. למשל, המאמר מצטט את הדיווח של מגי טביבי על דבריו של חבר הכנסת עופר כסיף, וקובע כי זוהי "הפצת שואה". כאן נשאלת השאלה - מהו הקריטריון להפצת שואה? מדוע דיווח עובדתי על אמירות מקוממות של חבר כנסת הוא "הסתה", ואילו האמירות עצמן - המאשימות את מדינת ישראל בפשעי מלחמה - מוצגות כמידע לגיטימי? המאמר מניח מראש מהו "שיח לגיטימי" ומהו "שיח שואה", ובכך מבצע בעצמו דה-קונסטרוקציה שמשתיקה ביקורת.

חמישית, האם "אנטי-מדיה" היא בהכרח "אנטי-עיתונות"? לטעמי, מה שהכותבים מתייגים "אנטי-עיתונות" הוא למעשה עיתונות המתגרת את האליטות הישנות, ובכלל זה בתקשורת. חלק מהמאמצים של הממשלה לשנות את מבנה התקשורת נובעים מניסיון לביזור והשמעת קולות חדשים. במקום לנהל שיח אקדמי פתוח על הצורך בגיוון בתקשורת, המאמר מבצע "עבודת גבולות" שדוחקת החוצה שחקנים שפעילותם אינה תואמת לקו הליברלי הקלאסי, ובכך עושה עוול לעבודה העיתונאית בערוץ 14. זאת, תוך התעלמות מכך שאחד מתפקידי העיתונות הוא להציב מראה מול השלטון, וגם מול אליטות אחרות, למשל האליטה המשפטית - כפי שערוץ 14 עושה.

לבסוף, המאמר מתעלם מהתופעה המקבילה: נורמליזציה של עמדות קצה בצד השני של המפה הפוליטית. התבטאויות קיצוניות מצד אנשי שמאל מנורמלות תדיר בתקשורת המרכזית. שיקולי רייטינג מובילים את כלל אמצעי התקשורת לעסוק באמירות מסוג זה, ובכך ערוץ 14 אינו שונה מגופי תקשורת אחרים. למשל, יאיר גולן, יושב ראש מפלגת הדמוקרטים, אמר בריאיון לרשת ב' "ישראל בדרך להיות מדינה מוקצית בין העמים, כמו דרום אפריקה של פעם, אם היא לא תחזור ותתנהל כמדינה שפויה. מדינה שפויה לא מנהלת לחימה נגד אזרחים, לא הורגת תינוקות כתחביב, ולא שמה לעצמה מטרות של גירוש אוכלוסייה".

לסיכום, המאמר המדובר משקף את המאבק על סדר היום התקשורתי בישראל. במקום לבחון כיצד העיתונות הישראלית כולה יכולה להשתפר ולהיות מגוונת יותר, הוא פוסל קולות המבקשים לשבור את ההגמוניה. אם אנו רוצים דמוקרטיה בריאה, עלינו להכיר בכך שגם לציבור בעל נקודת מבט לאומית, שמרנית ודתית יש מקום לביטוי, וזהו תפקידה האמיתי והפלורליסטי של העיתונות.